ÖĞRENCİ KİŞİLİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE ANEKDOT KAYITLARI

Yazanlar:

Sirâl ÜLKÜ Asis. Nizamettin KOÇ

GİRİŞ: Gözlem Yöntemlerinin Değerlendirme Süreci İçindeki Yeri ve Önemi

Değerlendirme saptanmış olan eğitim ve öğretim amaçlarına öğrencilerin ne dereceye kadar ulaşabildiklerini ortaya koyan sistematik bir süreçtir.

Eğitim ve öğretim sürecinde değerlendirmenin ana hedeflerinden ikisi; a) öğretmene, öngörülen amaçlara ne dereceye kadar ulaştığı yönünde bilgi sağlamak, b) öğretmenin, öğrenciye tanımasına yardım etmektir.

Bilindiği gibi eğitim ve öğretimin genel amacı; öğrencinin bilgisinde, düşünüşünde, davranışlarında, tutumlarında ve kişilik özelliklerinde istenilen yönde bazı değişiklikler sağlamaktadır. Demek oluyor ki, öğrencilere önceden plânlanmış olan bazı bilgileri kazandırma durumunda olan öğretmenlerin, onların kişiliklerini de geliştirme gibi önemli bir fonksiyonları daha vardır. Eğitimin genel amaçları doğrultusunda öğrencileri yetiştirmekle görevli olan öğretmenlerin, davranışsal amaçlardan hareket ederek bu amaçlara ne derece ulaşabildiklerini tesbit etmek üzere bir çok yöntemlerden yararlandıkları görülmektedir. Öğrenci başarısı ve kişiliğinin değerlendirilmesinde çeşitli yöntemlerden yararlanılmasının temel nedeni; öğrencilerin davranışlarının karmaşıklığından ileri gelmektedir. Öğrencilerin karmaşık olan bu davranışlarıyla ilgili bütün bilgilerin toplanabilmesi farklı yöntemlerden yararlanmayı gerekli kılmaktadır. İstenilen davranış özelliklerinin her öğrencide nasıl gelişmekte olduğunu tek bir yöntemle tesbit etmek mümkün değildir. Örneğin, "başarı testleri" öğrencilerin, verilen bilgileri ne derece öğrenip öğrenmedikleri yönünde bilgi verebilir. Ancak, öğrencilerin kişilik özelliklerinin değerlendirilmesi söz konusu olunca,

öğretmenlerin daha başka yöntemlerden de yararlanmaları gereği ortaya çıkmaktadır.

Öğrenci başarısı ve kişiliğinin değerlendirilmesinde kullanılan yöntemleri aşağıdaki üç ana kategoride toplayabiliriz:

1. Test Yöntemleri
2. Gözlem Yöntemleri
3. Diğer Yöntemler

Yukarıdaki sınıflamadan da anlaşılacağı üzere, "gözle görülen davranışların sistemli olarak değerlendirilmesi" (Bingöl, sf. 173) şeklinde tanımlanabilen gözlem yöntemlerinin, eğitim ve öğretim sürecinin içinde bir değerlendirme yöntemi olarak kullanıldığını görmekteyiz. Gözlem yöntemlerinin belirli esaslar çerçevesinde kullanıldığı takdirde, diğer objektif testlerin geçerliği ile kıyaslanabilecek değerli bilgiler sağlama olanağını verebilecekleri yaygın bir görüş olarak ortaya çıkmaktadır.

Bilindiği gibi her ülke bireylerinin hangi durumlar karşısında nasıl davranmaları gerektiğini önceden saptar. Bu beklentilere "Eğitim Amaçları" denir. Okullar, öğrencilerini eğitimin amaçlarına ulaşacak şekilde yetiştirme durumundadırlar. Eğitimin genel amaçları yönünde öğrencilerde istenilen davranışları geliştirme görevi de genellikle öğretmenlerden beklenmektedir. Öğretmenler öğrencilerine, eğitimin genel amaçlarına uygun plânlanmış yaşantılar hazırlayarak, onların yaşantıları yoluyla davranışlarında değişmeler meydana getirmeye çalışırlar. Öğretmenlerin bu görevlerini lâyıkiyle yerine getirebilmeleri için öğrencilerini bütün yönleri ile tanımaları gerekmektedir. (Başaran, sf. 15). Öğrencilerin, bütün yönlerinin tanınması işleminin, çeşitli yöntemlerden faydalanılarak öğrenciler hakkında bilgi toplanmasını gerektireceği açıktır.

Öğrenci başarısının ve kişiliğinin değerlendirilmesinde bilgi toplama amacıyla kullanılan gözlem yöntemlerinin alanı çok geniştir. Bu nedenle, ANEKDOT KAYITLARI (Olay Kayıtları) diye adlandırılan gözlem tekniğinin incelenmesi uygun bulunmuştur. Tartışmanın birinci bölümünde, anekdot kayıt'ı nın;tanımı, türleri, kullanılışı, yararları ve sınırlılıkları geniş bir şekilde açıklanacaktır. İkinci bölümmünde ise, okullarımızda gözlem yöntemlerinin kullanılması ile ilgili durum tartışılacak ve gerekli görülen önerilere yer verilecektir.

BÖLÜM: I

ANEKDOT KAYITLARI*

Okullarda kişilik değerlendirilmesinde en yaygın olarak kullanılan gözlem yöntemlerinin bir tekniği de ANEKDOT KAYIT'I (Olay Kayıt'ı) dır. Bu teknikte de amaç; öğrencinin tipik davranışını tekrar eden durumlarda gözlemektir.Anekdot kayıtları uzman olmayan gözlemciler tarafından da tutulabilir. Oysa, sistematik gözlem mutlaka meslekî eğitim gerektirir, 1930 yılından bu yana sistematik gözlem kayıtları ve anekdot kayıtlar tutmaları konusunda öğretmenlerin eğitim görmelerine önem verilmektedir.

Daha objektif ve kesin yöntemlerle incelenemiyen davranışları incelemede baş vurulan ana yöntem gözlemdir. Bir öğrencinin akademik kabiliyetini, eğitimdeki başarısını, yaratıcılık yeteneğini değerlendirmede standart testler ve çalışmasının ürünleri daha geçerli bilgiler sağlıyabilir. Diğer yönden de; öğrencinin sosyal uyumu ve kişilik problemleri ile ilgili yönlerinin incelenmesinde gözlem yöntemleri testlerden ve soru fişlerinden (kestiyonerler) daha geçerli bilgiler sağlama olanağı verir.

a. ANEKDOT KAYITI'NIN TANIMI

"Anektot Kayıt'ı" terimi 1931 de Rochester Teknoloji Enstitüsünde (Rochester Institute Of Technology) kullanılmaya başlandı. Kullanılma amacı, derecelendirme ölçeklerine ek ve destekleyici bilgi sağlamaktı. Bu konuda temel çalışmaların kaynağı, Amerikan Eğitim Konseyi'nin Öğretmen Yetiştirme Komisyonu'nun deneysel çalışmalarıdır. 1939-1945 yılları arasında yürütülen bu çalışmalar daha çok öğretmenlerin sistematik inceleme yoluyla öğrencilerinin, insan davranışı ve gelişmesi konusunda bilimsel görüş ve bilgilerini geliştirmeyi amaçlayan çalışmalardı.

1936 yılında Rochester Teknoloji Enstitüsünün başkanı olan RANDALL tarafından yapılan "Anekdot Kayıt'ı" tanımı halen de standart bir tanım niteliğini sürdürmektedir.

Randall'a göre; "Anekdot Kayıt'ı, öğrencinin davranışının önemli bir yönü veya, onun hayatındaki bir olay hakkında tutulmuş olan bir kayıttır. Bu kayıt, hareket halindeki öğrencinin kelimelerle çizilmiş bir resmi, bir olayın cereyan ettiği anda kelimelerle çekilmiş bir fotografı yahut da öğrencinin, kişiliğinin önemli bir yönünü yansıtan bir şekilde katıldığı olayların bir hikâyesidir."

---

* Bu konu Jane Warters'in "Techniques of Counseling" isimli eserinin İkinci Bölümü'nden büyük ölçüde yararlanılarak hazırlanmıştır. (Observation: Anecdotal Records, s. 20-40).

b. ANEKDOT KAYIT'I TÜRLERİ1

Randall anekdot kayıtlarını 4 türe ayırmaktadır.

1. Belli bir olayın objektif betimlemesini (tasvirî) içeren kayıtlar.
2. Olayın betimlenmesi ve onu izleyen yorumunu içeren kayıtlar.
3. Olayın betimlenmesi, yorumu ve tavsiyeleri içeren kayıtlar.
4. Betimleme ile yorumlamanın içiçe girdiği kayıtlar.

Genellikle tercih edilen tür birinci türdür. Yani, salt betimlemedir. Bazı kimseler de yorumlama ve tavsiyelerin yararına inanmakla birlikte bunların mutlaka betimleme kısmından ayrı tutulması gerektiğini savunmaktadırlar. Bu ayırımın en iyi ve pratik yolu, yorum ve tavsiyeleri anekdot kayıt fişinin arka yüzüne işlemektir.

Dördüncü tür genellikle öğretmenlerin kullandıkları türdür ve bazı durumlarda yararlı olabilir. Randall bu tür anakdot kaydını şu nedenle kabul etmektedir. Kayıt, kuvvetli bir seziş taşıyabilir ve bu seziş analitik bir yazı biçimi içinde kaybolabilir. Buna bir örnek olmak üzere aşağıdaki kayıt verilmiştir.

"Öğrenci T Cuma günü, okuması için seçmesine yardım ettiğim X'in Hayatı adlı biyografik bir eseri okuyup bitirdiğini bana sınıfın önünde haber verdi."

Bunun arkasını okumadan bu tasvirin pek önemli yoktur. Anekdot kayıt fişinin arkasında şu notlar var.

"Standart bir okuma testinde sınıfın en düşük standart puvanını almış olan T'nin böyle bir kitabı, bir hafta sonu süresi içinde okuyup bitirmiş olması, bu öğrenci için çok büyük başarıdır."

Anektod Kayıt Fişi
Örneği

(Ön Yüzü)

Gözlenen Öğrencinin Adı Soyadı	Tarih .....
Gözleyen	Gözlem Yeri .....

(Arka Yüzü)

Görüşler, genellemeler, teşhis, tavsiyeler, alınan tedbir v.b.

Amerikan Eğitim Konseyi'nin deneysel çalışmaları şunu göstermiştir ki; tecrübesiz ve iyi yetişmemiş öğretmenler bu tür kayıtlara öğrenci hakkındaki kişisel duygularını fazlasıyla yansıtmaktadırlar. Yine Konsey'in deneysel çalışmaları sonucu, anekdot kayıtlarının aşağıda belirtilen türleri ortaya çıkmıştır.

1. *Olumlu veya Olumsuz Kanı Taşıyan Kayıtlar:* Öğrencinin davranışını, "iyi-kötü, arzu edilir-arzu edilmez, istenen-istenmeyen" diye hükümlendiren... değerlendirici kayıtlardır. Bu tür anekdot kayıtlarda öğretmenler, ya olumlu bir kanıyı yada olumsuz bir kanıyı ifade etmektedirler.

Aşağıda iki ayrı beden eğitimi öğretmeninin iki ayrı öğrenci hakkında tutukları anekdotlar örnek olmak üzere verilmiştir.

"Sıraya girmedi, Resimli roman okudu. Parası olduğu halde, okul gazetesini almayı reddetti. Sınıf başkanı tarafından kendisine verilen makbuzu yırttı."

"İşbirliğine her zamankinden yatkındı. Dış görünüşü daha intizamlı idi. Saçı taranmış, elbiseleri ütülü ve bir birine uygundu. Hal, tavır ve konuşma tonu da tam bir hanımefendiye yaraşır şekilde idi."

Her iki örnekte de bu öğrencilerin davranışları anlatılmakla birlikte, öğretmenin öğrenci hakkındaki olumlu yada olumsuz genel kanısı bu betimlemeyi etkilemektedir.

Bir başka öğretmen birinci örnekteki öğrencinin, kendisine verilen makbuzu yırtmasını, onun kişiliğinin bir kuvvet belirtisi olarak yorumlayabilirdi. Öğretmen genel kanısını yansıtmamış olsa idi, anlatılan olayların yorumu da başka türlü yapılabilirdi. Örneğin, birinci öğrencinin kendi seçimi olmaksızın dışarıdan bir baskıyı hoş görmediği düşünülebilir. Bu olayda öğretmen öğrencinin sözlerini olduğu gibi kaydetmemiştir. Öğretmen fazlası ile kendi tutumlarını kaydetmiştir. Onun için, öğrenciyi değerlendirmemiz oldukça güçleşmektedir.

2. *Tek Yönlü Yorumlayıcı Kayıtlar:* Ekseriya tek bir olay veya teze dayanarak öğrencilerin davranışlarını anlatmaya çalışan yorumlayıcı kayıtlardır. Aşağıda bu tür kayıtlara bir örnek verilmiştir.

"İki günlük bir hastalıktan sonra öğrenci B bugün okula döndü. Okula karşı ilgisi çok zayıftır. Öğrenci B çok tembel bir öğrencidir. Eğer babası bıraksa okulu terkedip bir işe girme arzusunda. Kanımca, bu iki günlük hastalığı, içinde bulunduğu çatışma durumundan bir kaçışı ifade etmektedir."

3. *Aşırı Genelleyici Kayıtlar:* Öğrenciyi karakterize ediyormuş ve sık sık meydana geliyormuş gibi bazı davranışları genel bir ifade ile izah etmeye çalışan kayıtlardır. Öğrencinin davranışını genel terimlerle anlatan bu tip kayıtlarda öğretmenler bu davranışların sık görülen davranışlar olduğunu veya öğrenciye özgü davranışlar olduğunu ima ederler. Böyle genellenmiş betimlemeye bir örnek aşağıdaki kayıt olabilir.

"Öğrenci C canlı, hareketli ve dikkatlidir. Bu gün gürültülü bir şekilde arkadaşlarını ismen selâmladı. Zil çaldığı zaman yerinden konuşmaya devam ediyordu. Birçok kez sınıf tartışmasında başkalarının sözünü kesti. Yeni konuya çok ilgi gösterdi ve konuyu çok çabuk kavradı. Bütün soruları cevaplamaya hevesli göründü. Bu gün yine her zamanki gibi çok canlı ve hareketli idi."

4. *Açık ve Somut Betimsel Kayıtlar:* Öğrencinin ne yaptığını ve ne söylediğini, söz ve hareketlerle ilgili durumu aynen anlatan, ayni zamanda başka kişilerinde neler yaptıklarını nakleden anekdotlardır. Bu türde sadece ve kesinlikle cereyan eden olay ve bu olay içinde gözlenen kişinin davranış ve sözleri tasvir edilir.

ÖRNEK:

Öğrenci C ve A bir tuval üzerinde birlikte çalışıyorlar. C bir kızılderili resmi yapmaya çalışıyor. A ise konuşuyor ve arada da

yüksek sesle şarkı söyleyerek taklitler yapıyor. A bir erkekle kızın öpüşen bir resmini yapıyor ve "Bir gün ben böyle olacağım." diyor. A: "Şimdi de bir ressamın resmini yapacağım" diyor ve C ye dönerek: "Boyalarını karıştırsana" diyor.

C: "Ben boyalarımdan memnunum" diye cevap veriyor.

A: "Domatesin çekirdeği ve şimdi aşk zamanıdır" gibi şarkılar mırıldanıyor ve yüksek sesle, "Neden biz buraya geliyoruz?" diye soruyor.

C (gözlemciye dönerek): "Çocukların nasıl büyüdüklerini ve büyürken neler yaptıklarını öğrenmeye çalışıyorsunuz değil mi?" diye soruyor.

Amerikan Eğitim Konseyi'nin raporunda, açık ve Somut olarak betimleyici türdeki anekdotlar diğer türlerden üstün sayılmıştır. Diğer türlerde öğrencileri değerlendirmede, öğretmenlerin şu ölçütlere bağlı kaldıkları özellikle dikkati çekmiştir.

1. Öğrencinin derslerdeki başarısı.
2. Öğrencinin, öğretmenin işini kolaylaştırması veya güçleştirmesi.
3. Öğrencinin ailesinin sosyo-ekonomik durumu ve öğretmenin sosyal statüsüne ilişkisi.
4. Öğrencinin, öğretmenin kişisel görüş, değer, yaşantı ve ihtiyaçlarına göre sevimli olup olmaması.

Aşağıdaki örneklerden herbiri, öğretmenin subjektif değerlendirmelerini ve yanlı kanılarını taşımaktadır.

ÖRNEK: 1

"Matematik dersine E tam manasıyla tertipli ve hazırlıklı olarak gelmişti. Dikkatini tamamen derse verdi. Çalışmasını çok çabuk bitirdi. Fakat kâğıdının görünüşü onu rahatsız etti. Arkadaki gürültüye hiç dikkat etmeksizin dersin ikinci yarısında çalışmasını temize çekti. Böylece, "Sosyal Bilgiler" dersine de bütün mazemelerini hazırlamış olarak başladı."

ÖRNEK: 2

"Bu sabah F derse altı dakika geç geldi. Sınıf bayrak töreni için hazırlanmakta idi. F ayaklarını vurarak sınıfın önünden yürüdü

geçti. Bütün sınıf kendisine baktı, öğretmen dahil kimse birşey söylemedi. F yerine oturur oturmaz yanındaki öğrenciyi dürtüklemeye başladı."

ÖRNEK: 3

"R bu gün çalışmaya hiç yeltenmedi. Yakınında oturan çocuklarla konuşarak ve gülüşerek bütün sınıfı rahatsız etti. Öğretmen kendisine ihtar ettiği zaman öfkelendi ve küstahlaştı. Bir kaç dakika için durulduysa da sonradan tekrar konuşmaya başladı. Bu durum üç kez tekrarlandı."

ÖRNEK: 4

"Bu sabah B annesinin yaptığı kuru pastaları sınıfa getirdi. B nin annesi sosyal kollarda ve Okul Aile Birliği çalışmalarında çok aktif bir üye. Babası da yüksek meslek sahibi ve sosyal yardım işlerinde çok yararlı bir kişi. Okulun izcilik çalışmalarına da yardım ediyor."

ÖRNEK: 5

"E yarım gün okula gelmemişti. Mazaret kâğıdı ile sınıftan içeri girerken kasten bir arkadaşının ayağına bastı. Üstü başı kirli ve düzensizdi. Banyo yapmaya şiddetle ihtiyacı olduğu görülüyordu. Elini ağzına götürmüş olarak oturdu. Dikkatimi çekti. Hemen ona sağlık kurallarımızı hatırlattım."

C. Bazı Önemli Sorular

1. Kaç anekdot kayıt'ı tutulmalıdır?
2. Hangi öğrenciler için anekdot kayıt'ı tutulmalıdır?
3. Hangi durumlarda anekdot kayıt'ı tutulmalıdır?

1) *Kaç Anekdot Kayıt'ı Tutulmalıdır?:* Amerikan Eğitim Konseyi Öğretmen Yetiştirme Komisyonunca, ideal olarak öğretmenlerin bütün öğrencileri için anekdot kayıtları tutmaları önerilmiştir. Fakat bu plân pratik değildir. Örneğin, her hafta bir öğretmenin sınıfındaki her öğrenci için bir anekdot kayıt'ı tutması bir satandart olarak kabul edilmişti. Ayrıca, sınıf dışı faaliyetlerle ilgili anekdotlar öğretmenlerden beklenmekte idi. Anlaşılacağı üzere burada önemli olan sınıftaki öğrenci sayısıdır. Diğer yandan, anekdot kayıdı tutma çalışmalarının tamamen demokratik bir uygulama ile, öğretmenlerin isteğine bırakıl-

ması da iyi sonuç vermemiştir. Bu yolla bazı öğretmenlerden pek çok anekdot kayıtları gelirken bazılarından pek az, bazılarından ise hiç gelmiyecektir.

Bir projede deneysel olarak şu plân öngörüldü: Bir ders gününün sonunda, öğretmen kendi kendine o günkü olaylardan öğrenciler hakkında neler hatırladığını sormalı ve iki veya daha fazla öğrenci için anekdot yazmalıdır. Bu iş öğretmenin 15-20 dakikasını alacaktır. Böylece belli bir süre içinde bütün öğrencilerin anekdotlara konu olabileceği önerilmişti.

Diğer bir çalışmada, öğretmenlerden bütün öğrenciler için mutlaka anekdot kayıtları beklemektense, her öğretmenin belli bir grup öğrenci için daha kapsamlı anekdot kayıtları tutması verimli bir uygulama olarak önerilmiştir.

Kaç anekdot tutulmalıdır? sorusu ile ilgili olarak ileri sürülmüş olan önerileri aşağıdaki şekilde maddeler halinde özetlemek mümkündür.

a. Her hafta, her öğrenci için en az bir anekdot kayıt'ı tutulması (Biçimsel-Katı Yöntem).
b. Öğretmenlerin gönüllülüğü esasına dayanan yöntem (Demokratik Yöntem).
c. Her ders gününün sonunda en az iki öğrenci için anekdot kayıt'ı tutulması yöntemi.
d. Belirli öğrencilerin gözlemi ile belirli öğretmenlerin görevlendirilmesi ve bu öğretmenlerden verimli anekdot kayıtları beklenmesi yöntemi.

Bir öğrenci hakkında çok az anekdot kayıt'ı bulunması veya hiç bulunmaması da, o öğrenciye rehberlikte bir hareket noktası olarak alınabilir.

2) *Hangi Öğrenciler İçin Anekdot Kayıt'ı Tutulmalıdır?:* Burada şöyle nedenler önerilebilir.

a. Öğrencinin kolaylıkla gözlenebilmesi.
b. Grubu temsil eden ortalama veya tipik bir öğrenci olması.
c. Lider olması.
d. Başka öğrenciler tarafından sevilmeyen bir öğrenci olması.
e. Hakkında çok az şey bilinen bir öğrenci olması.
f. Yeteneği oranında başarı göstermeyen bir öğrenci olması.
g. Mutsuz bir öğrenci olması.

Tecrübesiz bir öğretmenin ilk kez uyumsuz bir öğrenciyi konu olarak alıp onun hakkında anekdot kayıt'ı tutmasında bazı sakıncalar olabilir. Öğretmen bu kayıtları yorumlamada güçlük çekecektir. Bu öğretmen, uyumsuz bir öğrenci hakkında ancak kimliğine ilişkin ve başka yollarla elde edilememiş olan bilgileri toplarsa, bu bilgiler okul psikoloğu ve danışmanlar için yararlı olabilir. Ancak, öğretmenin yorumlamalara gitmemesi gerekir.

3) *HANGİ DURUMLARDA Anekdot Kayıt'ı Tutulmalıdır?:* Gözlemci öğrenciye özgü davranışları kaydedebilme amacıyla, öğrenciyi çeşitli durumlarda gözler (sınıfta, sınıf dışında, çalışırken, oyunda, yalnızken, başkaları ile beraberken v.b.). Bu durumlardan herhangi biri gözlemin başlangıcı olabilir. Kayıt serisi ilerledikçe öğrencinin ne düşündüğünü, nelerle ilgilendiğini, neler yaptığını, başkaları ile nasıl ilişkiler içinde olduğunu giderek daha iyi yansıtır. Böylelikle öğrencinin tipik davranış, örüntüleri ve en belirgin ilgileri ortaya çıkmış olur. Sık aralıklarla gözlem yapılması, geçici de olsa önemli davranışlar hakkında ip uçları vereceğinden, öğrenciye özgü eğilimleri tahminde yararlı bir temel sağlarlar. Örneğin, sık aralıklarla öfke tekrar ediyorsa, öfke halinin öğrenciye özgü bir psikolojik özellik olduğu hakkında bir tahmin temellenmiş olur.

Bir öğretim yılı süresince belirli bir öğrenci hakkında tutulmuş anekdot kayıtları 5-6 sayfadan 50-60 sayfaya kadar çıkabilir. Bu kadar geniş bir kayıt serisinin bulunuşu bir vak'a incelemesine eşit tutulamazsa da, bir vak'a incelemesi gibi öğrenci hakkında tam bir görüş kazandırabilir. Her zaman bu kadar uzun bir kayıt serisine mutlaka gerek yoktur. Daha kısa kayıtlar da öğrenci hakkında önemli bilgiler verebilir ve onu anlamada bir seziş kazanılması için yeterli olabilir. Yalnız, kısa veya uzun hangi seri içinde sunulursa sunulsun her anekdot kayıt'ının kaydedilmeye değer olma niteliğini taşıması gerekir. Yine açıklarsak; böyle bir kayıtın ya öğrencinin tipik bir davranışını yansıtması, ya da o öğrenci için çok olağan dışı bir davranışı yansıtması gereklidir. Eğer olağan dışı bir davranış kaydediliyor ise bu hususun ayrı bir not olarak anekdot'a eklenmesi beklenir.

d. İyi Bir Anekdot Kayıt'ının Özellikleri

1. *Kayıt Yeter Derecede Tamamlayıcı-Destekleyici Bilgiyi İhtiva etmelidir:* Örneğin, olayın cereyan ettiği tarih, yer, saat ve olaya katılan kişiler hakkında bilgi gibi. Eğer gözlemci tarafından bir öğrenci için bir seri anekdot kayıt'ı sunuluyorsa, gözlemcinin bu seriye başlık

olarak şu bilgileri katması gereklidir. Öğrencinin adı ve soyadı, Yaşı, sınıfı, gözlemcinin öğrenci ile ilişkisi (öğretmen, antrenör, okul hemşiresi v.b.) ve öğrencinin en çok hangi durumlarda gözlendiği.

Bu bilgilere ilâveten başlıkta gözlem için neden bu öğrencinin seçildiğine ait bilgi, dış görünüşünün genel bir tasviri ve gözlemci üzerinde bıraktığı genel izlenim hakkında da bilgi verilmesinde yarar umulabilir. Bu başlığın altına yeni yeni anektot kayıtları eklendikçe gözlemci, gözlediği öğrenciyi gitgide daha iyi anlamaya başlar ve belkide başlıktaki ifadeleri yeniden düzenleme ihtiyacını duyabilir. Bu değişme herhalde genelden özele doğru bir değişme, daha belirli bir nedene doğru değişme olacaktır.

2. *Kayıt Olayları Objektif Bir Anlatım İçinde Yansıtmalıdır:* İyi bir anekdot kayıt'ının en önemli özelliği, objektif oluşudur. Kayıt tutarken gözlemci, bir fotoğrafçı olduğunu unutmamalı ve fotoğrafçı olarak da resmin içine girmekten kaçınmalıdır. Resmin dışında kalmanın yolu gözlemcinin düşünce ve hislerini işe karıştırmamasıdır. Gözlemci, ancak kaydettiği olayın içindeki kişilerden biri olarak resme katılabilir; yalnız olay içinde kendisinin ne yaptığını ve ne söylediğini kaydeder. Gözlemci, söylemiş olması veya yapmış olması gerekenleri gözlem kayıdına katmamalıdır. Olay içinde kendi rolünü hiç bir şekilde kuvvetlendirme, yumuşatma veya başka bir yönde değiştirme yoluna sapmamalıdır. Sözün kısası, gözlemci anekdot kayıt'ında rötuşsuz bir resim vermelidir.

Objektif anekdot kayıtlarını okuyanlar gözlemcinin, olayı onaylayıp onaylamadığını veya tarafsız kaldığını anlayamazlar. Daha önce belirttiğimiz gibi genel tasvirler yoluyla gözlemcinin kanaati sık sık anekdot kayıtlarının içine karışır. Aşağıda buna bir örnek verilmiştir.

> "C bu gün durgundu ve pek birşey konuşmadı. Öğretmen ödevini istediği zaman, çok işi olduğu için ayrıca da ne zaman teslim edileceğini bilmediği için ödevini yapmadığını söyledi. Bütün ders boyunca pencereden dışarı baktı. Sınıfta kimseyle konuşmaya teşebbüs etmedi. Bu çok olağan dışıdır."

Bu kayıtta, son cümle aslında yararlıdır. Fakat kayıt'ın içinde değil, ayrıca yazılmalıdır. Diğer taraftan, "C çok durgundu" derken öğretmen burada, kendi kanısını belirtmektedir. Bu ifade, kayıttan ya çıkarılmalı ya da kayıt'ın arka yüzüne yazılmalıdır. Kayıtta sonucu destekleyici mahiyette yeterince bilginin mevcut olmadığı da görülmektedir. Gözlemciğ gördüklerini ve işittiklerini kaydetmelidir. Kendi

tepkileri ve yargıları kayıdın içine girmemelidir. Aynı öğretmen tarafından C hakkında tutulmuş olan aşağıdaki kayıt birincisinden daha objektiftir ve genellenmiş yargılardan daha arınmıştır.

"Öğretmen sınıfa girdiği zaman C iki arkadaşı ile konuşuyordu. Arkadaşlarını bırakarak öğretmenin yanına, kendisiyle okul piyesi hakkında ne zaman konuşabilceğini sormak üzere yaklaştı. O ders saati süresince de bir kaç kez, başka tartışma konuları arasında yine bu okul piyesi meselesini getirdi. Kendisinden piyesle ilgili soruları daha sonraya saklaması istendiği zaman, on dakika kadar hiç bir şey söylemeden oturdu. Sonra da en yakınında oturan arkadaşı ile konuşmaya başladı. Bu konuşma, öğretmen onlara susmalarını ihtar edinceye kadar devam etti. Sınıftan çıkarken C yine öğretmenin kürsüsünün önünde duraklayıp, kendisine ertesi günkü randevularını hatırlattı."

Hiç bir gözlemcinin tam manasıyla objeltiflik sağlayabileceği iddia edilemez. Hatta şunu da ilâve edebiliriz ki, objektif ve yorumlayıcı raporlar arasında kesin bir ikilem yoktur. Ancak, yine de objektif gözlemi tam manasiyle subljektif vardamalardan ayırdetmek mümkündür. Aşağıda aynı gözlem süresi içinde ergenlik çağındaki bir erkek çocuğun üç gözlemci tarafından tutulan kayıtları bu karşıtlığı göstermektedir. Gözlemci B ve gözlemci C'nin tutuğu kayıtlar, açıkça görüldüğü gibi, gözlemci A'ya kıyasla çok daha vardamlayıcı (sonuç çıkarıcı) dır.

Gözlemci A

D oyun sahasına girdiğinde, bir oyun arabası seçen ilk çocuk oldu. M ve E ile durmadan konuşuyordu; tırmanma merdivenine bir tahta dayıyarak, arabalara meyilli bir yol hazırlamayı teklif etti. Sonradan arabasını bu yoldan aşağıya süren yegâne kişi de D oldu. Daha sonra gitti basketbol oyununa katıldı.

Gözlemci B

"D söylenen, sızlanan ve yaramazlık eden bir çocuk görünümünde ise de, kısmen dikkati çekme çabasıyla, kısmen muzırlık yaparak ve etrafındakileri kızdırarak fakat tamamen kendini ifade etme çabasıyla oyun oynayan bir çocuktur."

Gözlemci C

"D önceki durumuna kıyasla daha sorumlu ve daha bağımsız görünmektedir. Basketbolde dikkatini daha uzun süre oyun üze-

rinde toplayabildi, meyilli tahtadan arabasını aşağıya sürdü. Oyun saatinin sonunda, oyun sahasını terketmeye karşı direnmedi. Diğer çocuklardan daha az itişti; yetişkinlerle daha çok ilişki kurdu... Kendinden pek emin olmadığı için yüz ifadesi zaman zaman kaygılı ve sıkıntılı bir hal alıyor ve biraz tereddütle de olsa zaman zaman kaba şakalar ve yersiz espiriler yapıyordu."

Bir gözlemci, hangi olayları kaydedeceği konusunda bazen seçim yaparken objektifliğini kaybedebilir. Öğrenci lehinde yanlı bir tutuma sahip ise, onun daha ziyade lehindeki olayları kaydecektir. Tutumu aleyhte ise, öğrenci hakkındaki kayıtları da öğrencinin aleyhindeki durumları yansıtıcı nitelikte olacaktır. Eğer gözlemci kendi yanlılığından şüphe ediyorsa, "öğrenciyi her ne olursa olsun öğle tenefüsünün ilk on dakikalık süresi içinde gözlemek" gibi bir karar alabilir.

Bir çalışmada belli çocuklar hakkında hep saldırganlıkla ilgili olayları kaydetmiş olan gözlemcilere, bu çocuklar için ne düşündükleri ve ne hissettikleri sorulmuştur. Gözlemciler, bu çocukları pek sevmemekle birlite onları anlama çabası ile gözlemlerini sürdürdüklerini itiraf etmişlerdir. İşte böyle durumlarda gözlem sürelerini daha önceden programlamakta yarar vardır. Bu programa göre tutulan kayıtlar, yukarıda sözü edilen araştırmada önceden tutulan kayıtların hemen hemen tersi çıktığında, gözlemciler de bu duruma şaşırmaktan kendilerini alamadılar. Örneğin, daha önce hep saldırgan olarak tarif edilmiş bir çocuk, sonradan objektif programlama ile tutulan kayıtlarda arkadaşları ile daha iyi geçinen, onlar tarafından kabul edilmiş ve sevilen bir çocuk görünümünü kazanmıştır.

3. *Anekdot Kayıt'ı Seçici Olmalıdır:* Kayıt da söz konusu edilen olaylar çocuğun gelişimini yansıtıcı, gelişimine ilişkin oldukları oranda anlamlıdırlar. Önemsiz ayrıntılar ve amaca ilişkin olmayan olaylar kaydedilmemelidir. Aşağıda bu niteliklere uymayan bir kayıt örneği verilmektedir. Söz konusu öğrenci, 14 yaşında bir kız öğrencidir.

"S diğer arkadaşları ile birlikte dersaneye girdi. Mavi bir etek ve beyaz bir bulüz giyiyordu. Yerine oturdu ve kitabını açtı. Tahtada yazılı olan ödevi okudu ve defterini çıkararak ödevi yazmaya başladı. Zaman zaman önündeki kitabına müraat etti. Son on dakika da yazmaya devam etti *."

Öğrenci S hakkında tutulmuş olan bir serî anekdot kayıt'ı arasında yukarıdaki kayıt'ın bulunması da büsbütün gereksiz denilemez. Bu

* Anektot Kayıdı sistematik gözlem olarak kullanılıyorsa sürenin belirlenmesinde yarar vardır.

kayıt örneğin, S'nin çalışma alışkanlıklarını yansıtmaktadır. Öğrenci S'nin kendisine ihtar edilmeden düzenli bir şekilde çalışmaya koyulabildiğini ve çalışmasında dikkatini sürdürebildiğini yansıtmakla birlikte, yukarıdaki kayıt yine de "elbisenin rengi" gibi önemsiz ve gereksiz ayrıntıları ihtiva etmektedir.

Tutulan gözlem kayıtlarının sayısı arttıkça gözlemci, kayıtlara konu olan öğrencinin gelişim seyri, özel ilgileri, bazı davranış örüntülerinin nedenleri, öğrencinin okul hayatına, arkadaş gruplarına ve ailesine katılışı konularında geçici hipotezler kurar. Bu hipotezlerinin doğruluğunu test etmek için de gözlemci, daha başka gözlemler yapar ve başkalarından da bilgi toplama yoluna gider. Eğer gözlemci bu alanda uzmanlaşmış bir kişi ise ve objektif kalabilmeye özellikle dikkat ediyorsa bazı hipotezlerinden vazgeçmesi veya onları değiştirmesi gerektiğini anlar. Gözlemci uzman bir kişi değilse, bir çok öğretmenlerin kayıtlarında görüldüğü gibi "ben zaten biliyordum" veya "böyle olacağını söylemiştim" tavrını yansıtıcı kayıtlar tutacaktır. Öğretmenlerdeki genel eğilim; önceden verdikleri bir yargı doğrultusunda, bu yargıyı destekleyici mahiyette bilgi toplamaktır. İşte bu eğilim, arzu edilmeyen bir seçiciliği örneklemektedir. Çünkü, öğrencilerin gelişimlerini yansıtıcı mahiyetteki olayların değil; kendi hipotezlerini destekleyici mahiyetteki olayların seçimine dayalıdır. Burada yine bir seçicilik söz konusudur. Fakat, istenen türde değildir.

4. *Gözlem Kayıt'ı Belli Bir Eylemi Olduğu Gibi, Sarfedilmiş Olan Sözleri Aynen ve Olaylar Dizisini de Tamamen İhtiva Etmelidir:* Kayıt, öğrencinin hayatındaki bir davranış anını tam olarak hikâye etmelidir. Öğrencinin kayıtta anlatılan ses tonu, yüz ifadesi, vücudunun duruşu, jest ve mimikleri onun düşünce ve duygularını yansıtacaktır. Öğrencinin sözlerini özetlemekten ziyade, aynen kaydetmenin daha büyük yararı vardır. Mamafih her zaman ne söylediğini ve ne yapıldığını aynen hatırlamak mümkün olmaz. Çünkü, birçok kayıtlar olaydan en az bir saat sonra tutulabilir. Olaydan hemen sonra hatırlamayı kolaylaştırıcı çok kısa bazı notlar almak yararlı olur.

Kayıtta öğrencinin sözleri aynen verilebilirse, onun konuşma tarzı da ortaya çıkabilir.

5. *Anekdot Kayıt'ının Değer Taşıyabilmesi İçin, Aynı Kişi Hakkında Tutulmuş Olan Pek Çok Kayıttan Biri Olması Gereklidir:* Öğrenci hakkında ancak belirli bir sayıda anekdot kayıt'ı mevcut ise onun kişiliğinin çeşitli yönleri ve davranışının bütün örüntüsü içinde belli tepkilerinin anlamı ortaya çıkabilir. Örneğin, tek bir kayıttan varılan

sonuca göre öğrencinin, babası ile iyi ilişkiler içinde olmadığı zannedilebilir. Fakat, aşağıdaki gibi ikinci bir kayıt eklendiği zaman bu görüş değişecektir.

Kayıt: I

"Sınıfta görgü kuralları konusunda konuşuyorduk. M. dediki; "Annem-babam beni sadece, bir bisküvi istiyorum yerine; lütfen bir bisküvi de bana verirmisiniz? demeye zorluyorlar."

C: "Babam eğer sofrada bir daha kolumu uzatırsam beni döveceğini söyledi. Ayrıca beni her zaman 'sağol!, demeğe zorluyor."

Kayıt: II

Öğrenciler öğretmene yazı örneklerini gözteriyorlardı. B: "Yazın güzel olmuş ne işe yarar?" dedi. C'de şöyle dedi: "Benim babam isminden başka hiç bir şeyi okuyup yazamaz. Ama, nerede isterse iş bulabilir."

C hakkında yukarıda tutulmuş kayıtlara ek olarak, öğretmenin C'ye hayat hikâyesini anlattırması bu kayıtların değerini büsbütün artıracaktır. Öğretmen, bu hayat hikâyesinde çocuğun sözlerini aynen kaydederek yazarsa, sadece çocuğun rahat bir ifade ile kendi sosyo-ekonomik durumunu yansıtan bir dille konuştuğunu kaydetmesinden daha yararlı ve açıklayıcı bir belge hazırlamış olacaktır. Çocuğun sözleri aynen yazılırsa bir özete kıyasla, daha doğru ve açık bir görüntü ortaya çıkacaktır. Çocuğun kendi sözlerinden onun değerlerini ve tutumlarınıda anlamak mümkün olabilir. Eğer öğretmen, çocuğun anlattıklarını özetleme yoluna giderse bu özet, çocuğunkinden ziyade öğretmenin kendi değer ve tutumlarını yansıtıcı da olabilir.

6. *Anekdot Serisi Gözlenen Kişinin Değişik Pek Çok Görünümünü Verebilmelidir:* Kayıtlar çoğaldıkça gözlemci, önceden önemsemediği bazı alanlarda da gözlem yapmak ihtiyacını duyacak ve gözlediği kişiyi daha değişik durumlarda başkalarıyla ilişkileri içinde görebilme olanakları arayacaktır.

A.E. Hamalainen, "Anekdot Kayıtlarının Bir Değerlendirilmesi" adlı eserinde, öğrencilerin evleri ve aile içi yaşantılarına ilişkin hususların anekdot kayıtlarına hemen hemen hiç girmediğini yazmaktadır. Amerikan Eğitim Konseyi (ACE) deneyinde, başlangıçta öğretmenlerin, öğrencilerinin ev durumları hakkında çok az bilgiye sahip oldukları saptandı. Öğretmenler ancak, ailelerin okulla ne derece işbirliği yaptıklarını biliyorlardı. Yoksa, öğrencilerinin gelişimlerini etkileyen ev içi

kişilerarası ilişkiler ve evin kültürel etkileri konusunda pek fazla bilgiye sahip değillerdi. Bu deney süresince öğretmenler, ev ile ilgili etkenlerin önemini kavradıkça bu etkenleri kapsayan kayıtlar tutmaya yöneldiler ve öğrencilerinin ev hayatları ile ilgili konuşmalarını kaydetmeye başladılar. Ev ziyaretleri yaptılar ve anne-babaları, okulu ziyaret etmeye davet ettiler, Bu ziyaretler hakkında da ayrıca kayıtlar tuttular. Şunu öğrenmiş oldular ki; kayıtlarda öğrencinin ev durumu hakkında bilgi bulunmaması, öğrencinin hayatının önemli bir bölümünün dikkate alınmaması demektir.

E. ANEKDOT KAYITLARINI DÜZENLEME VE YORUMLAMA

Yorumlanmamış anekdot kayıtlarının değeride çok sınırlı kalacaktır. Anekdot kayıtlarının yorumlanabilmesi için de, önce bir düzene sokulması gerekir. Anekdot kayıtlarındaki olaylar birbiriyle ilişkili bir biçimde sınıflandırılmalıdır. Bu yolla kayıtlar arasında belirebilecek çelişkilerin yorumcudan mı geldiğini, yoksa böyle bir çelişkinin gözlenen öğrencinin davranış örüntülerinde mi mevcut olduğunu teşhis olanağı sağlanabilir. Öğrenciye özgü ve tekrar eden durumlar; ayrıca, olagan dışı ve kayıtlarda sık sık rastlanan davranış örüntüleri öğrencinin temel problemlerine, davranış eğilimlerine ve kişilik özelliklerine ilişkin olarak incelenmelidir.

Anekdot Kayıtlarının belirli bir sistem içinde düzenlenmesi, bu kayıtları birbiri arkasından okuma durumuna kıyasla, daha kolay yorumlara gitmeyi kolaylaştıracaktır. Eğer yeterli ve dikkatli gözlemler yapılmışsa ve bu gözlem kayıtları bir düzene konmuşsa, bu kayıtları yorumlama yeterliliğine sahip uzman kişilerin yorumlarının da önemli derecede tutarlı olması beklenebilir.

Yeterli anekdot kayıtları sağlandıktan sonra geçici hipotezler kurulabilir. Bu kayıtların; olayları, yorumlarını, hipotezlerini ve tavsiyeleri içeren bir özeti yapılmalıdır. Bu özette beliren boşlukları doldurmak amacıyla, hipotezi test etmeye yardımcı olabilecek yeni yeni gözlemler yapılarak özete eklenebilir. Ne zaman özet yapılacağı, toplanan kayıtların miktarına bağlıdır. Fakat, her halde bütün öğrenciler için senede bir kez böyle bir özet yapma gereği vardır. Bazı öğrenciler için her sömestir sonunda toplanan anekdot kayıtlarının ve bu kayıtlardaki bilgilerin miktarı dolayısıyla bir özetleme yapma gereği ortaya çıkacaktır.

Bir öğrenci hakkında yeterince bilgi toplanmışsa artık onun için bir özetlemeye gitmek ve başka bir öğrenciyi gözlemeye başlamak daha

yerinde olacaktır. Haklarında özetleme yapılan öğrencilerin gözlemleri daha az sistematik ve daha az biçimsel yollarla sürdürülebilir. Bir öğretmen veya danışman gözlem yapma, gözlemlerini kaydetme ve düzene koyma, hipotezlerini test etme ve değiştirme konusunda tecrübelerini zenginleştirdikçe ilk gözlemlerine kıyasla sonradan gözlediği öğrencilerin daha açık bir görüntüsünü verebileceğini ve daha geçerli yorumlar yapabildiğini hissedecektir.

Anekdot kayıtlarını özetlemede kabul edilmiş standart bir plân yoktur. Anekdot kayıtlarının ihtiva ettiği bilgi o kadar çeşitlidir ki, bunları tek bir sınıflandırmaya tâbi tutma olanağı yoktur. Bu sınıflandırmanın en basit yöntemlerinden biri; anektot kayıtlarını öğrencinin üstünlükleri, yetersizlikleri veya arızalarına göre ayırmaktır. Bu yöntem yeni başlayanlar için izlenmesi kolay bir yöntemdir. Fakat daha sonra gözlemcinin, toplanan bilgileri öğrencinin gelişiminin daha anlamlı boyutları olan; fiziksel, sosyal ve duygusal gruplarda sınıflamaya gidebilmesi gerekir.

Bazan öğretmenlerden, okulun amaçlarını gözlemleri için bir temel olarak kabul etmeleri istenir. Böyle bir plân kabul edildiği takdirde, anekdot kayıtları bu amaçlara göre düzenlenecek ve özetlenecektir. Örnek olarak Amerikan Eğitim Politikası Komisyonunun önerdiği amaçları ele alacak olursak, gözlem kayıtları şu düzen içinde sınıflanabilir.

1. *Benliğini gerçekleştirme* (sağlık, estetik ilgiler, zihinsel ilgiler, araştırıcı zihniyet v.b.)
2. *İnsan İlişkileri* (arkadaşlık ilişkileri, işbirliği, nezaket, aile içi ilişkileri v.b.)
3. *Ekonomik verim* (meslekî ilgiler, mesleklere ait bilgi, meslek seçimi, kişisel ekonomi v.b.)
4. *Vatandaşlık sorumluluğu* (sosyal anlayış, kritik yargı, hoşgörü, kanunlara uyma v.b.)

Eğer, yukarıda belirtilen bazı sınıflar altında hemen hemen hiçbir kayıda rastlanmıyorsa bu husus, dikkatimizi özetin boşluklarına çekecektir.

Diğer taraftan, şu başlıklar altında bir düzenleme plânı da önerilebilir.

1) Fiziksel etkenler ve süreçler.
2) Aile ve diğer sevgi ilişkileri.

3) Kültürel ortam ve sosyalleşme süreci.
4) Arkadaş grubu statüsü ve süreçleri.
5) Benlik gelişimi etmenleri ve süreçleri.
6) Benliğin uyumuna ilişkin etmenler ve süreçler.

Bir kural olarak, tipik davranışı veya davranış örüntüsündeki bir değişmeyi belirleyici olmadıkça anekdot kayıtlarındaki maddeler "Toplu Dosya" ya geçirilmez. Bu durum; "o halde anekdot kayıtlarını kim teslim alacak ve kim özetleyecektir?" sorusunu akla getirecektir. Aynı öğrenci hakknda değişik öğretmenler tarafından tutulmuş olan anekdot kayıtlarının özetlenmesi basit bir sekreterlik görevi değildir. Bu iş, öğrenciyi tanıyan ve bu kayıtları düzenleyip yorumlayabilecek yetenekte bir kimse tarafından yapılmalıdır. Orta dereceli okullarda bu kişi herhalde öğrenciye rehber olan kimsedir. Genellikle özetlemeyi yapan öğrenci hakkında uzun süre gözlemleri bulunan öğretmen veya rehberlik danışmanıdır.

Anekdot kayıtlarının özetinin bir kopyası da eğer varsa "Toplu Dosya"nın içine konmalıdır. Özetlemeyi yapan eğer rehberlik danışmanı değil ise, bir kopyası da öğrencinin danışmanına verilmelidir. Özet yapıldıktan sonra öğretmen veya danışman tek tek anekdot kayıtlarını muhafaza etmek istemeyebilir. Oysa bazı okullarda öğrencinin okulda bulunduğu sürece bu kayıtlar aynen muhafaza edilir.

F. İyi Bir Gözlemcinin Nitelikleri

İyi bir gözlemcinin iki temel niteliği şunlardır:

1. Duyu organlarının hassas olması.
2. Objektiflik.

Bu ikisinden daha önemli bir nitelik de, gözmlemcinin meslekî bilgisidir. Eğer gözlemcinin, gözlediği kişi veya olay hakkında yeterince bilgisi yoksa gördüklerinin pek azına bir anlam verebilir. Örneğin, mekânik bilgisine sahip olmayan bir gözlemci bir makinistin çalışmasını bir saat süreyle de gözlerse, tutacağı kayıtın değeri çok sınırlı kalacaktır. Bu gözlemindeki yargılar büyük bir ihtimalle yanlış olacaktır; çünkü, bilgiye dayalı değildir.

Gözlemcinin mutlaka gözlem metodolojisinde yetişmiş olması, bu metodolojiye ilişkin ve uygun olarak; yeni alışkanlıklar, görüşler ve zihniyet kazanması gerekir.

G. Anekdot Kayıtlarının kullanılışı- Yararları ve Sakıncaları

1. Kullanılışı

Öğrenci davranışlarını daha iyi anlama amacıyla anekdot kayıtları bir gözlem tekniği olarak ele alındığı zaman, informal çalışma grupları teşkili yoluna gidilmesi amaca daha uygun düşer. Örneğin, öğretmenler yazdıkları anekdot kayıtlarını okumak ve tartışmak için bir araya geldiklerinde, grubun bu konuya karşı ilgisi bireylerin kişisel ilgilerini de artıracaktır. Tartışmaya katılan öğretmenler, kavramları ve ilkeleri özel ve belirli durumlara uygulamayı öğreneceklerdir. Gruplar meslekî kaynaklardan yararlanma ve tartışma yoluna gittikleri takdirde, katılanların bu konudaki beceri ve bilgileri de zenginleşecektir. İdeal olarak böyle bir çalışmaya bir uzman danışmanında katılması, grup üyelerinin yargılarında kendi tercih, amaç ve kültürel normlarına bağlı kalan kriterlerden uzaklaşmalarına ve bilimsel ilkelere bağlanmalarına yardımcı olacaktır.

Anekdot kayıtlarının kullanılmasından umulan yarar, diğer kaynaklardan elde edilen bilgilerin amaçlarına paraleldir. Bu amaçlar;

a. Eğitimcilerin öğrenciyi, çok yönlü ve değişen bir varlık olarak görmelerine,

b. Öğrenci gelişiminin çeşitli yönlerine ışık tutulmasına,

c. Öğrencinin kendini daha iyi anlaması için gerekli bilgilerin sağlanmasına,

d. Öğrencinin öğretmenine, anne-babasına, gelecekteki amirlerine ve diğer kişilere onun daha iyi bir yorumunu verebilmeye,

olanak sağlamaktır.

Bir çok anekdot kayıtları öğrencinin kısa süreli bir davranış görüntüsüdür ve öğretmene, öğrencinin en uygun gelişimine yardım konusunda ip uçları verir. Anekdot kayıtları aynı zamanda öğrencinin okul dışı hayatında onun gelişimini olumsuz yönde etkileyen etkenlerin okulda nasıl giderilebileceği konusunda da bilgi verir.

2. Yararları

a) Anekdot kayıtlarının en büyük yararı şüphesiz ki öğretmenlere, öğrencileri hakkında bir perspektif kazandırması ve öğrenci davranışını anlamada onların görüşlerini genişletmesidir. Anekdot kayıtları öğretmenin, öğrenci davranışını tüm bir ilişkiler dokusu için-

de görebilmesine, arkadaş grubu ve aile çevresi etkilerinin onun okuldaki davranışlarına yansıyışını anlamasına yardımcı olur.

b) Anekdot kayıtları, kişilik konusunda önemli bir bilgi kaynağı teşkil ederler. Kişilik incelenmesi ile ilgili bazı çalışmalarda anekdot kayıtları, kişilik envanterleri ve ölçeklerinden daha yararlı bilgiler sağlamıştır.

c) Anekdot kayıtları bazı tamamlayıcı bilgiler verirler. Örneğin, Hamalainen'in çalışmasında anektot kayıt'ından elde edilen bilgilerin, ilgi envanterleri ile ölçülen ilgilere ait bilgileri destekleyici ve tamamlaylayıcı mahiyette olduğu görülmüştür.

d) Anekdot kayıtları ayrıca ilgilerin gelişmesi ve azalması konularında da bilgi verebilir ki, bu çeşit bilgileri ölçeklerle elde etme olanağı yoktur. İlgi envanterleri belli bir zamandaki ilgilerin kesitini verirler. Halbuki, anekdotlarda bazan bu ilgilerin, geçmişten şimdiki zamana doğru (uzunlamasına) gelişim seyrini izlemek, hangi ilgilerin zamanla kaybolduğunu saptamak ve ilgilerin çeşitlerini daha geniş bir perspektif içinde görme olanağı vardır.

e) Bir çok araştırmalar göstermiştir ki, anekdot kayıtları aynı zamanda bir grup üyesi olarak, kişi hakkında çeşitli bilgiler de sağlıyabilmektedir. Onun kimler tarafından kabul edildiğini, kimleri kabul ettiğini ve kimleri reddettiğini gösteren bilgileri anekdot kayıtlarında bulmak mümkündür. Anekdot kayıtları bir bakıma sosyal ilişkilerin hem niteliği ve hem de niceliği hakkında bilgi ihtiva edebilirler.

3. Sakıncaları

Daha önce anekdot kayıtlarının belli başlı sakıncaları belirtilmişti. Aşağıda bu sakıncaların kısa bir özeti verilecektir.

a) *Objektif kayıtlar elde etme güçlüğü*- öğretmenlerin genellikle gözlemlerini değil, kişisel görüş ve tepkilerini yansıtma eğiliminde olmaları nedeniyle.

b) *Çok sayıda öğrenci hakkında anekdot kayıt'ı sağlama güçlüğü*- kayıt işinin güçlüğü ve öğrenci sayısının kabarık oluşu nedeniyle öğretmenlerin yeter sayıda kayıt tutamamaları nedeniyle.

c) *Anekdot kayıtlarının ihtiva ettiği bilgiyi kullanılabilir bir biçimde düzenleme ve özetleme güçlüğü.* Birey hakkındaki bilgilerin herzaman kolaylıkla sınıflandırılamaması.

d) *Öğrencinin davranışını yansız bir şekilde örnekleyen anekdot kayıtları sağlama güçlüğü-* Öğretmenlerin olumlu ve tipik davranışlara kıyasla, olumsuz ve tipik olmayan davranışları daha çok dikkate alarak kayıt tutmaları nedeniyle, kayıtların yeterince yansız olmaması.

BÖLÜM: II

OKULLARIMIZDAKİ DURUM, SONUÇ VE ÖNERİLER

A. Okullarımızdaki Durum

Türk Milli Eğitiminin Amaçlarına uygun olarak öğrencilerini yetiştirmek durumunda olan öğretmenlerimizin, söz konusu amaçların gereği olarak, öğrenciyi değerlendirme sürecinde gözlem yöntemlerinden büyük ölçüde yararlanmaları gerekmektedir. Aslında, gözlem, hemen hemen her öğretimin normal meslekî hayatında kullandığı ve başvurduğu bir yöntemdir. Ancak, öğretmenler gözlemlerini çok kere belli bir davranışa yönelik tutmadıkları gibi, gözledikleri hususlarıda kaydetmezler. Bu yüzden onların öğrenciler hakkında elde ettikleri bilgi çok kere bir kanaat yahut belirsiz bir sezgi olmaktan ileri geçemez (Yıldırım, Sf. 51).

Öğrencinin kişiliği ile ilgili bir çok bilgileri sağlama olanağını veren anekdot kayıtlarının okullarımızda ki kullanılma durumunu tetkik amacıyla okul ziyaretleri yapılmış (ilk, orta ve lise düzeyinde) ve öğretmenlerle görüşülmüştür. Okul ziyaretlerinde "Öğrenci Dosyaları" incelenmiştir. Dosya incelemelerinden ve görüşmelerinden öğretmenlerimizin, bu tür kayıtlardan hemen hemen hiç yararlanmadıkları anlaşılmıştır.

İlkokullarımızda, "Öğrencinin Sağlık, Sosyal ve Ruhsal Durumlarını İnceleme ve Kayıt Dosyası"; orta okullarımızda, "Öğrenci Tanıma Dosyası" adı altında kullanılan bu dosyalarda, daha çok öğrencinin kimliğine ilişkin bilgiler, aile durumu ile ilgili bilgiler ve sağlık durumu ile ilgili bilgiler yer almaktadır. İlkokullarda kullanılmakta olan dosyalarda; "Öğrencinin Karakter Özellikleri", "Sosyal Durumu" diye adlandırılan iki bölüm vardır. Öğretmenlerin bu bölümlere, öğrenci hakkındaki genel intibalarını yansıtan, bir kaç satır yazı yazmakla yetindikleri anlaşılmaktadır. Örnek olmak üzere, bir ilkokul öğretmeninin bir kız öğrencisine ait söz konusu bölümlerdeki kayıtları verilmiştir.

Sınıf	Öğrencinin Karakter Özellikleri.	Sosyal Durumu
II	"Temizlik ve intizamı devamlı olarak ihmal eder. Sorumluluk gelişmemiş, hareketli. Çevresini rahatsız eder"	"Kurallara uymaz. Başkalarını rahatsız etmekten kaçınmaz. Öğretmen men devamlı hatırlatma yapar."
III	"Belli arkadaşları vardır. Herkesle arkadaşlık kuramaz. Kırıcıdır. (Devamlı yaprak koparır) mızıkçı ve sataşkandır. İntikal geç."	"Bir yıl evveline göre daha durgun. İntizamlı değilsede biraz gayretli."

Yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi öğretmenlerimiz, öğrencilerin belirli özelliklerini değerlendirirken, bir serî anekdot kayıtı'na değil, onlar hakkında edinmiş oldukları subjektif ve genel kanılarına dayanmaktadırlar.

Diğer yandan, ilkokullarımızda kullanılmakta olan "Öğrenci Karneleri"nin içerdiği iki bölüm gözlem yöntemlerinden özellikle "anekdot kayıtlardan" geniş ölçüde yararlanmayı gerekli kılmaktadır. Söz konusu bölümler şunlardır:

1. Derslerdeki Başarısı
2. Davranış Gelişimi
   — Temizlik alışkanlığı
   — Beslenme alışkanlığı
   — Arkadaşlarıyla geçimi
   — Kurallara uyumu
   — Bağımsız olarak iş yapabilme gücü
   — Plânlı çalışma alışkanlığı
   — Eşya, araç ve gereçleri dikkatli koruma ve kullanma alışkanlığı.
   — Başkaları ile birlikte çalışabilme alışkanlığı
   — Grup içinde sorumluluk alabilme isteği ve aldığı görevleri yerine getirme alışkanlığı.

"Davranış Gelişimi" adı altında sıralanan özellikler bakımından öğrencinin değerlendirilmesi, bir serî anekdot kayıt'ına dayandırılırsa, daha gerçekçi bir değerlendirme yapılmış olacaktır. Fakat öğretmenlerimizin bu özellikler yönünden öğrencilerini değerlendirirlen, genel ve subjektif kanılarını yansıttıkları anlaşılmaktadır.

Orta okullarımızda kullanılan "Öğrenci Tanıma Dosyaları" na sınıf öğretmenlerinden, öğrencilerin kişilik özellikleri hakkında bazı bilgileri kaydetmeleri istenmektedir. Dosyalarda bu tür bilgiler için ayrılmış olan yerin, boş bırakıldığı özellikle dikkat çekicidir.

Kısaca özetlemek gerekirse, öğretmenlerimizin öğrencileri değerlendirirken sadece başarı durumunu ölçüt olarak aldıkları, kişilik özelliklerinin değerlendirilmesinde sınırlı kaldıkları söylenebilir. "Öğrenci hakkında verilecek olan hükmün yalnız basit bir sınava dayandırılması değil, öğrencinin okul içi ve mümkünse okul dışı davranışlarının da dikkate alınması gerekir." (Saraç, ve Engez, sf. 115) prensibinin öğretmenlerimiz tarafından ihmal edildiği görülmektedir. Oysa 14.6. 1973 tarihinde kabul edilen 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda ana ilkelerden biri olarak benimsenen "Yöneltme İlkesi" bireylerin ilgi, istidat, kabiliyet ve başarılarının eğitimleri süresince objektif yöntemlerle değerlendirilmesini öngörmektedir. (M.E.T.K. Madde: 6). Öğrencilerin çeşitli eğitim programlarına veya okullara yöneltilerek yetiştirilmesi, herşeyden önce öğrenci hakkında geniş ve zengin bir gözlem dağarcığına sahip olunmasına bağlıdır. Rehberlik hizmetleri de büyük ölçüde bu tür gözlemlere dayalıdır.

B. Sonuç ve Öneriler

Şimdiye kadarki açıklamalardan anlaşılacağı üzere, öğretmen gözlem yolu ile, öğrenci grubunun belirli özellikleri yönünden analitik bir modelini ortaya koyabilir. Böylelikle, öğrencilerinin kişilik özelliklerini tanıyan, anlayan bir öğretmenin, onlarda istenilen davranış özelliklerini geliştirmesi de kolaylaşmış olacaktır.

Birinci bölümde bütün ayrıntıları ile tartışılan, gözlem yöntemlerinin bir tekniği olan "ANEKDOT KAYITLARI"nın okullarımızda öğrenciler hakkında etkin bir bilgi toplama aracı olarak kullanılabilmesi için yapılmasında yarar görülen öneriler aşağıda sıralanmıştır.

1. Her seviyeli okullarımızdaki öğretmenlere, "anekdot kayıtları"nın tanıtılması, üstünlük ve eksiklikleri ile birlikte nasıl kullanılacağı yönünde bilgi verilmesi gerekir. Bu tanıtma işleminde; hizmet-içi kursları, meslekî dergiler v.b. çeşitli yollardan faydalanılabilir.
2. Öğrenci ile ilgili çeşitli bilgilerin işleneceği "Toplu Dosya" sisteminin okullarımızda etkin bir şekilde kullanılmasının sağlanması uygun bir teklif olarak önerilebilir. Toplu dosyalarda anekdot kayıtlarının özetlenebileceği bölümlere yer verilmelidir. Bu bölümleri belirlemede Türk Milli Eğitiminin

Amaçlarına uygun bir yöntem izlenebilir. Şöyle ki; öğrencinin, toplumsal özellikleri, kişisel özellikleri ve ekonomik verimine ilişkin özellikleri ayrı ayrı bölümler altında toplanabilir.

3. Anekdot kayıtları tutmaları konusunda gerekli bilgiler kazandırıldıktan, öğretmenlerin işbirliği ve anlayışı sağlandıktan sonra, "Standart Anekdot Kayıt Fişleri" geliştirilerek öğretmenlerin hizmetine sunulmalıdır.
4. Öğrenciler hakkında tutulan anekdot kayıtlarının belirli süreler sonunda özetlenmesi, saklanması ve toplu dosyalara geçirilmesi görevinin, tüm okullarımızda Rehberlik Servisleri kuruluncaya kadar sınıf öğretmenlerine verilmesi uygun olabilir. Rehberlik servisleri kurulduktan sonra bu görevin "Rehberlik Uzmanlarına" devredilmesi doğaldır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

1 ALAYLIOĞLU, Ruşen, ve Ferhan Oğuzkan. *Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü.* Garanti Matbaası, İstanbul, 1968.

2 BAŞARAN, İbrahim Ethem. *Eğitim Psikolojisi, Modern Eğitimin Psikolojik Temelleri.* Yargıçoğlu Matbaası, Ankara, 1974.

3 BİNGÖL, Gazanfer, ve Necati İşcil (Çev.). *Bilimsel Sosyal İncelemeler ve Araştırma.* (Yazarı: Pauline V. Young). Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara, 1968.

4 CANSEVER, Gökçe. *Psikolojik Testler.* Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1963.

6 ÇAĞLAR, Doğan. *Başarının Ölçülmesi ve İstatistik Metodlarla Değerlendirme.* Ayyıldız Matbaası A.Ş., Ankara, 1970.

7 MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI. *İlkokul Programı Taslağı.* M.E.B. İlköğretim Genel Müdürlüğü Program Geliştirme Bürosu Yayını, No: 1, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1965.

8 ÖZSOY, Yahya. *Eğitimde Öğrencileri Tanıma Teknileri.* Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1970.

9 SARAÇ, Tahsin, ve Necati Engez (Çev.). *Okul Döneminde Çocuğu Yöneltme* (Yazarı: Maurice Reuchlin). M.E.B. Talim ve Terbiye Dairesi Yayını: No: 13, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1970.

10 TAN, Hasan. *Rehberliğin Esasları.* Ayyıldız Matbaası A.Ş., Ankara, 1969.

11 UYSAL, Şefik. *Değerlendirme Ders Notları* (Teksir). A.Ü. Eğitim Fakültesi, Ankara, 1970-1971.

12 WARTERS, Jane. *Techniques Of Counseling.* Second Edition, McGrawHill Book Company, New York, 1964.

13 YILDIRIM, Cemal. *Eğitimde Araştırma Metodları.* M.E.B. Eğitim Birimi Müdürlüğü Yayını, Sayı: 40. Ankara, 1960.

14 YURT, İbrahim. (Çev.). *Eğitimde Başarının Ölçülmesi* (Yazarı: William J. Micheels ve M. Ray Kornes). M.E.B. Mektupla Öğretim ve Teknik Yayınlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara, 1968.